

DROBNÉ ČLÁNKY

JAROSLAV VOBR

Kramářská píseň o pádu stonařovského meteoritu roku 1808

V neděli dne 22. května 1808 byli četní stonařovští obyvatelé svědky zajímavého a řídkého přírodního úkazu, který je dnes odborníky nazýván stonařovským meteorickým deštěm. Ihned po pádu meteoritů, na konci května roku 1808, pracovali přímo na místě vídeňští přírodovědci Karl Schreibers a Alois von Widmanstetten za pomoci jihlavského krajského úřadu a podali o celém jevu důkladnou vědeckou zprávu.

Mimo vědecké informace však existují zprávy o této události i ve tvorbě lidové. Neznámý autor složil kramářskou píseň, kterou znal a částečně i použil pro svou skladbu písmák Tomáš Juren z Vítochova (otiskl ji Karel Kalláb ve sborníku *Od Horácka k Podyjí*, 5, 1928, str. 75—76). Jurenova moralizující a kazatelská píseň, plná nářku nad lidskou nešlechetností, převzala téměř doslova některé verše z kramářského tisku (v první a čtvrté sloce). Písmákova skladba však zůstala pouze v rukopise, což jistě omezilo její působnost a způsobilo, že nedošla většího rozšíření jako tištěná píseň kramářská, záměrně kolportovaná.

Kramářská píseň byla přes 200 let, od konce třicetileté války až do 70. let minulého století, důležitým činitelem v duševním životě lidu. Představovala vedle knížek lidového čtení a modlitebních knih jedinou literární tvorbu, která se lidu dostala do rukou; druh kramářských písní, tzv. písně historickozpravodajské nebo též novinové pak navíc zastávaly specifickou funkci novin. Přinášely zprávy — řečeno moderní terminologií — jak mezinárodní (události politické a sociální, zejména války), tak i z regionální „černé kroniky“ (vraždy, loupeže, neštěstí, živelní katastrofy). Oblíbeným námětem byly i přírodní úkazy (komety, různé atmosférické jevy, meteory), pověrečně vykládané jako předzvěsti budoucích božích trestů, válek a neštěstí. Četné tisky těchto „Novin pravdivých“ a „Písní strašlivých“ známe již z 2. poloviny 16. století; není bez zajímavosti, že roku 1619 vydal v litomyšlské tiskárně Adama Graudence měšťan Nového Města na Moravě Šebestián Antonín Želechovský ze Želechova drobný čtyřlístový spis o „zázraku“ u vesnice Odranec (okres Žďár nad Sázavou), který by způsobil senzaci i dnes. Popsaný „zázrak“ by byl v dnešní době zcela určitě vyložen jako objevení se létajících talířů, které plní stránky světového tisku i v současnosti.

Není tedy divu, že tak markantní zjev, jako byl meteorický déšť u Stonařova, pozorovaný četnými diváky, byl vítaným námětem pro kramářského zpěváka a znamenal pro něj vítanou senzaci a způsob, jak upoutat zájem četných konzumentů kramářských písní. Jeho skladba náleží k písním historickozpravodajským, které jsou pro kramářskou poezii nejvíce typické, zejména strukturou své skladby.

Na začátku se zpěvák obřadně obrací k posluchačům, slavnostně je oslovuje, žádá o pozornost a nejde hned „in medias res“, nýbrž následuje nezbytná morali-zační vložka, obvykle pláč nad lidskou špatností a předtucha blížících se trestů. Teprve po tomto úvodu se dostane k samotnému ději, který je obvykle vylíčen velmi živě a naturalisticky. Závěr pak je opět moralizující, vylíčená událost má být odstrašujícím příkladem a napomenutím do budoucnosti.

Titul novinových písní bývá obvykle mnohomluvný a rozšířený o náznaky obsahu písně; v našem případě je však kupodivu nic neříkající stereotypní název „Nová píseň“. Chybí i údaje o místu vytištění a tiskárně. U kramářských písní bylo vypuštění těchto údajů běžným zjevem; tiskař se tak vyhýbal zdoluhavému cenzurnímu řízení a mnohdy i vědomě uváděl místo tisku falešné a fingované. U takových tisků zbývá jediná možnost ke zjištění tiskárny — rozbor typografické výzdoby. Naše píseň je doprovázena dřevořezem, který s obsahem nemá nic společného a má význam pouze dekorativní a atraktivní — tisk s obrázkem se lépe prodával než tisk bez obrázku. Dřevořezová viněta 36 × 66 mm, představující malý věnec se stuhou a ornament z květinových průpletů, pochází ze štoček tiskárny Václava Ignáce Dekrta v Pardubicích, která působila od roku 1791. Po Dekrtově smrti roku 1806 vedla tiskárnu až do roku 1809 jeho vdova Monika. Provdala se pak znovu za Josefa Košinu a tiskárnu i s celým vybavením přestěhovala do Chrudimi; štoček byl pak často používán k výzdobě četných chrudimských jarmarečních písní až do konce 40. let 19. století. Mimoto je použité písmo dvojí velikosti, včetně úvodní iniciálky, zcela identické s jiným pardubickým tiskem z roku 1806 — „Pjseň ze zákona Páně wytažená, wssem Křestianum k nasledowánj dobrých skůtku, na swětlo wydaná.“

Další výzdoba je velmi skromná — tvoří ji pouze dvoulinky v tučné a slabé linky; jedna je umístěna na titulní straně nad incipitem písně, další je v záhlaví vlastního textu. Také tyto linky nacházíme ve výše zmíněné pardubické písni z roku 1806.

Formát tisku, který obsahuje 4 listy, je též zcela běžný pro kramářské písně tohoto období — je to drobná šestnáctěrka (tj. 8 cm šířka a 10 cm výška).

Nápěv písně není uveden; obecný údaj o snadné notě ponechává posluchači možnost nalézt si vhodný nápěv sám dle nějaké známé písně, ať již duchovní nebo světské.

Nedokonalý a kostrbatý verš byl též typickou devízou kramářské písně, zejména zpravodajské, která musela být aktuální a následovat bezprostředně po události, dokud neopadla vlna zájmu. Zpěvák byl proto nucen složit píseň rychle; úvodní a závěrečné moralizující obecné pasáže přebíral z jiných obdobných písní, logická vazba byla mnohdy porušena a ke zvýšení senzačnosti doplněna nepravděpodobnostmi i výmysly (např. údaj o váze jednotlivých meteorických kamenů přes 100 centů, tj. přes 5000 kg).

V tiskárně pak písní nebylo věnováno též mnoho péče, protože venkovské tiskárny tyto tisky přímo chrlily ve stovkách a tisících titulů. Proto nepřekvapuje množství tiskových chyb.

V následujícím textu písně jsou tyto chyby opraveny stejně jako četné poklesky gramatické, korigované dle pravopisu současného; jazykové zvláštnosti jsou však ponechány. Originál pochází z majetku autora.

NOVÁ PÍSEŇ

Má snadnou notu

1.

Poslechněte s pozorností,
co budu vypravovat,
by jste se mohli s moudrostí
dle toho vždy spravovat;
metla trestu je svázána
božského příkázání,
vás káráti přichystaná,
dejte se na pokání.

2.

Roku toho přítomného,
a to sice v neděli,
máje dva a dvacátého,
z rána lidé viděli;
o půl šesté blíž hodině
oblaka se černati,
a mnoho množství kamení
shůry dolů padati.

3.

Přitom byl praskot ukrutný
a strašlivé bouření,
byl to praskot věru smutný,
k slyšení a k vidění,
přitom také hudba zněla,
jakby v boji troubili,
a přestrašně střelba zněla,
jakby z kusů pálili.

4.

To troubení, bubnování
a hlasitý střelení,
bylo ouzko k poslouchání,
každému k podivení;
jakoby se dobývala
pevnost od nepřítele,
tak se střelba rozléhala,
po té celé krajině.

5.

A padaly v té době
z oblaků té kamení,
smůlu, síru měly v sobě,
a tak byly k vidění;
některý sto centů vážil,
některý i více,
lidé se vespolek táží,
přece nic nevěděli.

6.

Nic dobrého neznamená
to divadlo z výsosti,
neb již je zem naplněná
pejchou a nepravostí;
protož, rozmilí křesťané,
již od hříchů přestaňme,
a budme vždy předěšení
touto vejstrahou Páně.

KONEC